

ΠΑΝΔΩΡΑ.

1 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ, 1864.

ΤΟΜΟΣ ΙΕ΄.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 349.

4792 ἐν μηνὶ Μαΐῳ.

ΦΑΝΕΡΩΣΙΣ ΤΟΥ ΕΞΟΧΩΤΑΤΟΥ ΧΙΛΙΑΡΧΟΥ
ΚΑΙ ΙΠΠΕΩΣ

ΛΑΜΠΡΟΥ ΚΑΤΣΩΝΗ.

Δὲν εἶναι χρεῖα μῆτε μὲ λόγους δικανικοὺς, μῆτε μὲ πολλὰς ἀποδείξεις νὰ θεβαιώσῃ τινὰς μίαν ἀλήθειαν ὅπου ἀφ' αὐτῆς τῆς λάμπει καθὼς ὁ ἥλιος, ὅταν τὰ πράγματα μαρτυροῦν περισσότερον ἀπὸ τοὺς λόγους. Ἦθελεν εἶναι λοιπὸν ματαίως ἐξωδευμένος ὁ καιρὸς ἂν τινὰς ἐκαταγίνετο νὰ ἐπαριθμῇ μίαν πρὸς μίαν τὰς ἐκδουλεύσεις ὅπου τὸ γένος τῶν Ῥωμαίων εἰς κάθε περίστασιν ἐπρόσφερε πρὸς βοήθειαν τῆς Ῥωσικῆς αὐτοκρατορίας, ὅταν δὲν εἶναι ἄνθρωπος ὅπου νὰ μὴν ἤξεύρῃ εἰς τί καὶ πῶς καὶ πότε τοῦτο τὸ γένος ἐκινήθη κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν, τώρα μὲν ἀπὸ τὴν ἐλπίδα τῆς ἐλευθερίας του, τώρα δὲ ἀπὸ τὰς ὑποσχέσεις τῶν ἐνταῦθα στελλομένων Ῥώσων ἀρχηγῶν, καὶ τέλος εἰς ὅλα ταῦτα καταπεπεισμένοι ἀπὸ τὸ ὁμόπιστον, καθὼς καὶ κατὰ τὸν ἐνεστῶτα πόλεμον. Ὁ σκοπὸς μας λοιπὸν εἰς τὸ παρὸν εἶναι νὰ σημειώσωμεν εἰς βραχυλογίαν ταῖς ἐδικαῖς μας αἰτίαις ὅπου ἠνάγκασαν τὸν κύριον κολωνέλον καὶ ἱππέα Λάμπρον Κατζώνην, ἀρ-

χηγὸν τοῦ ἐν τῷ Αἰγαίῳ πελάγει Ῥωσικοῦ στόλου καὶ ὅλον ἐκείνον τὸν ἐξάκουστον ἀριθμὸν τῶν Ῥωμαίων στρατιωτῶν ὅπου παριστῶσι τὸ Ἑλληνικὸν γένος καὶ συνιστῶσιν ἓνα σῶμα ἀξιόλογον, νὰ παραπανεθῇ πρὸς ἐκείνους ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἀναξίως ἔμειναν ἀδικημένοι· ἀλλ' εἶναι χρεῖα νὰ θυσιάσῃτε ὀλίγον τὴν ὑπομονὴν σας καὶ ἀκούσετε τὰ πράγματα ἀπὸ τὴν ἀρχήν. Ἐτοῦτος ὁ ἀνδρεῖος χιλίαρχος, Λιβιάδιος τὸ γένος, ἄξιος τοῦ ὀνόματος καὶ τῆς πατρίδος, ἀφοῦ ἐδούλευσε τὴν Ῥωσσίαν εἰς τὴν ἀπερασμένην μάχην πιστῶς καὶ ἐπωφελῶς, τέλος πάντων καὶ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος πολέμου εὐρεθεὶς μεταξὺ τῶν ὑπὸ τὸν οἶον (*) μαχομένων στρατευμάτων γνωρισμένος ἀπὸ τὸν ἀξιοθαύμαστον πρίγκιπα Ποτέμκινον τὸν Τχυρικόν, καὶ ἀγαπημένος ἀπ' αὐτὸν διὰ τὰς ἀξίας καὶ ἐκδουλεύσιν του, ὕστερον ἀπὸ ἀρκεταῖς ἀποδείξεις τῆς ἀνδραγαθίας του, ἐστάλη ἀπὸ τὸν αὐτὸν πρίγκιπα εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος διὰ νὰ ἐνεργήσῃ ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ, τὸ ὅποιον καὶ μὲ εὐτυχῇ καὶ ἐνδοξῶν ἐκβασιν ἐτελείωσεν, ἀγκαλὰ χωρὶς ἐξοδα βασιλικά, ὅπου εἶναι τὰ νεῦρα τῶν πραγμάτων· καὶ μὲ ὅλον ὅπου κάθε ἄλλος ὑστερημένος ἀπὸ χρηματικὴν βοήθειαν δὲν ἤθελε δυνήθῃ ὅχι μόνον νὰ τελειώσῃ, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀρχίσῃ ἓνα πρᾶγμα τόσον ἀξιόλογον. Τοῦ κυρίου Κατζώνη

(*) Τῶς γραπτὸν ὑπὸ τὴν Ὀζοσ.

ὅμως οἱ μεγάλοι σκόποι, ὁ ἐνθαρμὸς τοῦ ζήλου τόσο διὰ τὴν ὠφέλειαν τῆς ἱμπερατορικῆς ἐκδουλεύσεως καθὼς καὶ διὰ τὸ καλὸν τοῦ γένους του, καὶ, ἐκείνο ὅπου εἶναι ἡ ψυχὴ τοῦ ὅλου, ὁ γλυκύς του χαρκατήρας καὶ ὁ δεξιὸς του τρόπος εἰς τὸ νὰ ὑποχρεώνη τὰς καρδίας, συντροφισμένα ἀπὸ μίαν ἀξιοαγάπητον φιλαλήθειαν, ἠδυνήθησαν νὰ ἐλκύσουν πολλοὺς ὁμογενεῖς του νὰ τὸν ἀκολουθήσουν. Ὅθεν καὶ κατέστησεν ἕναν στόλον ἀπὸ δεκαοκτὼ πλοῖα μὲ τὰ ὅποια αὐτὸς ὡς ἀρχηγὸς κατὰ τὰς δοθείσας αὐτῷ προσταγὰς ὤρμησεν εἰς τὸ Αἰγαῖον κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν.

Τί ἔκαμεν ἄξιον τῆς μεγαλοφυΐας του, τί ἐνέργησε πρὸς βλάβην τοῦ ἐχθροῦ καὶ ὠφέλειαν τῆς Ῥωσσίας, εἶναι γνωστὸν εἰς ὅλους· καὶ μ' ὅλον τοῦτο ἡ ἀλήθεια μὲ βιάζει νὰ εἰπῶ κάποιόν τι ἐν συντομίᾳ· αὐτὸς ἦτον ὁ κύριος τοῦ ἀρχιπελάγους καὶ ὁ Ὀθωμανικὸς στόλος ἐφοβεῖτο νὰ ἀπαντήσῃ ἐκείνον τοῦ Λάμπρου μ' ὅλον ὅπου ἐκείνος ἦτον ἀσυγκρίτως ἀνώτερος ἀπὸ τοῦτον καὶ κατὰ τὴν ποσότητα καὶ κατὰ τὴν ποιότητα· καὶ ὅμως ὁ μικρὸς στόλος τοῦ Λάμπρου, σχεδὸν μέσα εἰς τὸ κέντρον τῆς Ὀθωμανικῆς ἐπικρατείας, ἔχει μόνον δὲν ἐκρύπτετο, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἐναντίου καὶ ἐπεραίωσε τὸν νάυσταθμὸν του εἰς τὴν νῆσον τῆς Τζιάς, πλησίον τόσων καὶ τόσων Ὀθωμανικῶν δυνάμεων καὶ σχεδὸν εἰς αὐτὰς τὰς θύρας τῆς βασιλικῆς [καθέδρας.] Κανένας δὲν εἰμπορεῖ νὰ ἀρνηθῇ ὅτι εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος διορισθεὶς ὁ Ὀθωμανικὸς στόλος ἦτον διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὰς ζημίας ὅπου οἱ Ὀθωμανοὶ ὑπέφεραν ἀπὸ τὸν Λάμπρον. Κανεὶς δὲν εἰμπορεῖ νὰ εἰπῇ, ὅτι ἂν ὁ στόλος τοῦ Λάμπρου δὲν ἐφύδιζε τοὺς Ὀθωμανοὺς, δὲν ἤθελαν ἐνώσουν τὸν εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος στόλον τοὺς μὲ ἐκείνον τοῦ Εὐξείνου πόντου, ἀπὸ τὸ ὅποιον ἀκολουθοῦσε νὰ διπλασιασθῇ ἡ δύναμις τῶν Ὀθωμανῶν κατὰ τῶν Ῥώσσιων ἐκεῖ ὅπου ἦτον τὸ ἀληθινὸν θέατρον τῆς μάχης καὶ ὁ τόπος εἰς τὸν ὅποιον ἔπρεπε νὰ διορθώσῃ ἡ τύχη τους. Κάθε ἕνας πιστεύει, ὅτι ἡ ἐνωσις τῶν δύο Ὀθωμανικῶν στόλων ἤθελε βάλῃ τὰ πράγματα τῆς Μαύρης θαλάσσης εἰς ἀμφιβολίαν. Ὅθεν οὐδεὶς ἀμφισβᾷλλει, ὅτι ὁ Λάμπρος ἐστάθη ἕνα δυνατὸν μέσον εἰς τὸ εὐτυχισμένον τέλος τῆς διὰ θαλάσσης εἰς τὸ Εὐξείνου πόντον νίκης τῶν Ῥώσσιων. Καὶ μ' ὅλον τοῦτο αὐτὸς ὁ ἄξιος ἄνθρωπος ὅπου ἔδειξε καὶ πόσον εἶναι ζηλωτὴς διὰ τὴν δόξαν τῆς Ῥωσσίας καὶ πόσον εἶναι δυνατὸς νὰ κάμῃ, σχεδὸν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἐστάθη καὶ φθονούμενος καὶ κατατρεχόμενος καὶ ἀδικούμενος ἀπὸ τοὺς σταλθέντας ἐπὶ αὐτοῦ ἐξουσιαστάς. Ὁ φθόνος ἔκαμεν εἰς τὰς ἀρχὰς νὰ διαιρεθῶν ἡ δύναμις του εἰς τρία σώματα, τῶν ὁποίων τὰ δύο τοῦ ἦτον πλέον ἐχθροὶ παρὰ οἱ ἴδιοι Ὀθωμανοί. Ὁ φθόνος ἔκαμε νὰ τὸν ἀφήσουν

μόνον ἀνάμεσα εἰς τὰς φλόγας τῶν ἐχθρῶν του, μὰ δὲν εἰμπόρεσε νὰ τὸν ὑστερήσῃ ἀπὸ τὴν μεγάλην καρδίαν του, ἀλλὰ μὲ τὴν μικράν του δύναμιν ἐστάθη ἐνκντίον εἰς δυνάμεις ἀσυγκρίτως μεγαλειτέρως ἀπὸ τὰς ἐδικὰς του καὶ δὲν ἐφθειρε τὰ ὀλίγα του πλοῖα παρὰ εἰς ἕνα μέγαν ἀφανισμόν τῶν ἐχθρῶν τους, καὶ ἤθελε θυσιασθῇ καὶ ὁ ἴδιος, χωρὶς νὰ φοβηθῇ τὸν θάνατον, ἂν δὲν ἐφύλαττε τὸν ἑαυτὸν του διὰ νὰ κάμῃ μίαν μεγάλην ἐκδίκησιν εἰς τοὺς ἐχθροὺς.

Ἀφοῦ μὲ τὴν φθοράν τῶν ἰδίων πλοίων του ἐστειφάνωσε τὴν μεγαλοφυΐαν του καὶ ἔκαμε νὰ παγώσῃ τὸ αἷμα εἰς τὰς φλέβας τῶν ἐχθρῶν δὲν ἄργησε νὰ συνθέσῃ πάλιν ἕναν δεύτερον στόλον, ἀγκαλὰ μικρὸν πλὴν γεμάτον ἀπὸ μεγαλοκαρδίαν ὅπου ποτὲ δὲν ἔχασεν ἡ συνηθισμένη τοῦ γλυκύτης, ἀνάπαυσε τὰς καρδίας τῶν ἀκολουθῶν του καὶ τὸ παράδειγμα τῆς ἀφοβίας του, τοὺς ἐνεψύχωσε. Μὰ δὲν ἐφθνε μόνον αὐτό. Ἦτον χρεῖα διὰ ζωτροφίαν καὶ ὅλων τῶν εἰς πόλεμον ἀναγκαίων, τὰ ὅποια δὲν γίνονται παρὰ μὲ χρήματα μὲ τὰ ὅποια ποτὲ οἱ Ῥώσσοι ἐξουσιαστικὴ δὲν τὸν εἶχαν προβλέψει, μ' ὅλον ὅπου ἄδεται ὅτι ἡ Αὐγούστη κυρία του δὲν ἀμέλησε νὰ δείξῃ τὸ ἔλεος ὅπου εἰς τὸ ὅλον τοῦ κόσμου κατέσπειρε, ὅθεν καὶ συνάζει τοὺς καρποὺς τῶν κοινῶν ἐκθειάσεων· πλὴν καὶ ἡ ἐπιμελεία του ἐστάθη ἀρκετὴ νὰ διορθώσῃ καὶ αὐτὴν τὴν ἀνάγκην, καὶ ἔχει μόνον εἰς τοῦτο ἀλλὰ καὶ εἰς πολλὰς χρεῖας τοῦ γενεράλ Ταμαρά εὐρέθη ὑπουργὸς ἐτοιμότητος καὶ διὰ χρημάτων καὶ διὰ ἄλλων ἀναγκαίων, ἀπὸ τὸν ὅποιον ἐπρόσμενε βοήθειαν ἀπὸ Μεσσήνην, καὶ αὐτὸς τὴν ὑπόσχεσιν ὅπου εἶχε δώσει, εἰς τὴν ὁποῖαν θεμελιωμένος ὁ Λάμπρος ἐτοιμάσθη πρὸς πόλεμον κατὰ τὴν προσταγὴν τοῦ εἰρημένου γενεράλ Ταμαρά, μὲ δύο χιλιάδας πεντακοσίου στρατιώτας καὶ ἤθελε τελειώσει κάθε ὑπομονὴν ἡ τοσαύτη ἀργοπορία καὶ ἀμέλεια τοῦ εἰρημένου γενεράλ. Ὅθεν δὲν εἶναι ἐξελόγου τοῦ ἂν τὸ ὑπὲρ τὸν κύριον Κατζώνην στρατεύμα δὲν εἰμπόρεσε νὰ ὑποφέρῃ νὰ ἐξαπατᾶται τόσο συχνὰ καὶ νὰ διαπαίζεται, ὅταν δὲν εἶδε τελειωμένους τὰς ὑποσχέσεις.

Ἐν τῷ μεταξύ τούτῳ ὅπου ἡ ἰσχυρὰ ἐγκατάλειψις τοῦ Ταμαρά κατέθλιβε τὰς καρδίας τῶν Ῥωμαίων, εἶχε φθάσει εἰς Ζάκυνθον ἕνας κορριέρης τοῦ αὐτοῦ Ταμαρά, φέρων δώδεκα χιλιάδας τάλαρα, τὰ ὅποια ἐνεχείρησεν εἰς τὸν ἐκεῖ κόντεν Μακρῇ. Ὁ λόγος οὗτος διεσπάρθη, ὅτι τὰ ἄσπρα αὐτὰ ἐστάλθησαν διὰ τὸν Λάμπρον· ἀλλὰ αὐτὸ δὲν ἦτον βέβαιον· διότι ὁ κύριος Ταμαράς δὲν εἶχε μετρήσει τόσο ὅσον νὰ κάμῃ μίαν μικρὰν φανέρωσιν τοῦ Λάμπρου· πλὴν καὶ αὐτὴ ἡ ἐλπίς ἔκαμε τοὺς στρατιώτας Ῥωμαίους νὰ μακρύνουν ἀκόμη τὴν ὑπομονὴν τους ἕως ἐκεῖ ὅπου εἰμποροῦσε νὰ εἶναι ὑπομονὴ ἀνθρώπινος· ἀλλὰ ὅταν ἡ ἀργοπορία ἔδειξεν, ὅτι ὑπερβαί-

νει τὴν δικαίαν προθεσίαν, ἐτελείωσε νὰ βάλῃ εἰς ὁργὴν καὶ ἐσχάτην ἀπελπισίαν τόσους πιστοὺς προμάχους τῆς Ρωσσίας.

Ὅθεν φυλάττοντας ἕνα μέγα σέβας εἰς τὴν ἀμίμητον ἀρετὴν καὶ εὐσπλαγγίαν τῆς ἱμπερατορικῆς αὐτῆς μεγαλειότητος Αἰκατερίνης τῆς δευτέρας, αὐτοκρατορίσσης πασῶν τῶν Ρωσσιῶν, ἦν πάντοτε ἐδειξεν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν γένος, καὶ ὄντες βέβαιοι, ὅτι ἡ αὐτῆς ἱμπερατορικὴ μεγαλειότης δὲν ἔλειψε νὰ ἐνεργήσῃ τὸ ἔλεός της καὶ εἰς τοῦτον τὸν μικρὸν ἀριθμὸν τῶν στρατιωτῶν ὅπου ποτὲ δὲν ἔλειψεν ἀπὸ τὸ χρέος τῆς πρὸς τὴν ἱμπερατορικὴν αὐτῆς μεγαλειότητά πίστεώς του καὶ δὲν θέλει λείπει μέχρι ἐκχύσεως τῆς τελευταίας σταλαγματίας τοῦ αἵματος, παραπονεῖται ἀπὸ τοὺς ἐξουσιαστὰς ὅπου κατὰ καιρὸν ἐστάλησαν ἐπιστάται αὐτῆς τῆς φλοτίλως, οἱ ὅποιοι ἀποθλέποντες μόνον εἰς τὸ ἰδίον τους κέρδος καὶ εἰς τὴν αὕξησιν τοῦ βαλκαντίου τους, ἀμέλησαν τὸ χρέος ὅπου τοὺς ἐδόθη νὰ βοηθοῦν καὶ νὰ ἀναπαύουν, ἕνα γένος, τὸ ὅποion ἤξεύρει νὰ θυσιάσθῃ καὶ πάντοτε ἐθυσιάσθη διὰ τὴν δόξαν τῆς μεγάλης Αἰκατερίνης κοινῆς αὐτῶν μητρὸς, καὶ περιπλέον, διότι κατέτρεξαν ἄχρι θανάτου τὸν ἀξιότατον Κατζώνην ἐναντίον τῆς δικαιοσύνης, ὁ ὅποιος δὲν ἐσποχάσθη ποτὲ νὰ ἀποκτήσῃ, ἀλλὰ νὰ δουλεύσῃ καὶ τὴν κυρίαν του καὶ τὴν πατρίδα του· καὶ τοῦτο τόσον εἶναι ἀξιόπιστον, ὅσον ὅλος ὁ κόσμος μαρτυρεῖ, ὅτι εὐρίσκεται εἰς ἐσχάτην ἔνδειαν, καὶ τὸ ὀσπίτιόν του ὁμοιάζει περισσύτερον μιᾶς καλύβας ποιμενικῆς, παρὰ ἐνὸς ὀσπιτίου πολιτικοῦ· εἰς καιρὸν ὅπου ἦτον εἰς τὴν ἐξουσίαν του νὰ ὑπασχυρίσῃ, καθὼς καὶ οἱ λεγόμενοι ἐπιστάται τοῦ στόλου. Εἰσέτι τοῦτος ὁ ἀξιόλογος ἀριθμὸς τῶν πολεμιστῶν ὅπου παρισπῶσι τὸ Ἑλληνικὸν γένος διὰ καὶ προμαχῶντας ἐλπίζε πάντοτε ὅτι εἰς τὰς συμφωνίας τῆς εἰρήνης ἤθελε πραγματοποιηθῇ κάποιόν τι καὶ διὰ τὸ Ἑλληνικὸν γένος, ὅπου νὰ ἔχῃ ἕναν μικρὸν τόπον ἐλεύθερον καὶ ἀμοιβὴν τῶν κόπων ὅπου ὑπέφερε καὶ ἀκόμη ἐσποχάζετο νὰ ὑποφέρῃ περὶ τοῦ ὁποίου τίποτε δὲν ἐφάνη, εἰς καιρὸν ὅπου τόσα ἄλλα γένη ἔχουν μεγάλας δοκιμὰς τῆς προστασίας τῶν Ρωσσιῶν, χωρὶς νὰ ἔχουν τὰ δικαιώματα ὅπου ἔχουν οἱ Ρωμαῖοι. Αὐτὰ ὅλα κάμνουν τοὺς Ρωμαῖους νὰ στοχασθοῦν ὅτι πρέπει νὰ ἐλπίζουν ὀλίγον πλέον ἢ πολλότερες φημελίες γυναικῶν καὶ βρεφῶν ἐκείνων ὅπου ἀπέθαναν διὰ τὴν δόξαν τῆς Ρωσσίας· καθημέραν καὶ στενάλλουσι καὶ κλαίουσι διὰ τὴν ἐγκατάλειψιν καὶ ἐσχάτην ἔνδειάν τους, ὑστερημένους ἀπὸ ἐκείνους ὅπου τοὺς ἐδοθήουν καὶ προσέτι κατατραχόμενες ἀπὸ τοὺς τυράννους τους καὶ στερούμενες ἀπὸ τὰ κτήματά τους, χωρὶς νὰ ἔχουν ἄλλην παρηγορίαν παρὰ τὰ δάκρυά τους, διηνάγκασαν τὴν κύριον Κατζώνην μετὰ τὸ ὑπὲρ αὐτὸν

στράτευμα νὰ λάβῃ τὴν ὑπεράσπισίν τους, ἐκδικῶν τὸ χυμένον αἷμα τῶν ἀπαθνήντων.

Ὅθεν ἀποφάσισαν, ἀφίνοντας πλέον τὰς μακρυνὰς καὶ ἀτελευτήτους ἐκτάσεις τῶν ἐλπίδων ὅπου ὁ γκενερὰλ Ταμαρᾶς τοὺς εἶχε δώσει διὰ νὰ τοὺς ἐξαπατήσῃ καθὼς ἐδειξεν ἡ μεγάλη του ἀμέλεια καὶ τελαίᾳ ἐγκατάλειψις, νὰ κάμουν τὴν ἐκδίκησιν εἰς τοὺς ἐχθροὺς τους χωρὶς τῶν ἐπιστατῶν, ὅπου διὰ ἄλλο δὲν ἐδούλευσεν παρὰ διὰ νὰ ἀδικήσουν τοὺς Ρωμαῖους, καὶ ἐν ὀνόματι τῆς ἱμπερατορικῆς αὐτῆς Μεγαλειότητος καὶ τοῦ γένος του ὁ κύριος Κατζώνης μετὰ τὰς Ρωσικὰς σημαίας ὁρμᾷ ἐκεῖ ὅπου ἤθελε δυνηθῇ, νὰ κάμῃ ὅσον δύναται ἡ μεγαλοκαρδίᾳ καὶ ἐδική του καὶ τῶν στρατιωτῶν του, χωρὶς νὰ λάβουν οὐδεμίαν βλάβην ἢ παντίερος τῶν Εὐρωπαϊῶν ἐξουσιαστῶν. Τὸ νὰ φέρῃ τὴν Ρωσικὴν σημαίαν, τὸ νὰ ἐνεργῇ ἐν ὀνόματι τῆς Τρισυγούστης κυρίας του ὁ Λάμπρος βεβαιοῖ, ὅτι δὲν ἐφαντάσθη ποτὲ μίαν ἀποστασίαν, ἀλλὰ τὴν ἐξακολούθησιν τῆς ἐκδουλεύσεως ὅπου ἡ Ρωσικὴ αὐτοκρατορία διὰ προτρεπτικοῦ γράμματος ἐζήτησεν ἀπὸ τοὺς Ρωμαῖους. Ὅθεν οἱ Ρωμαῖοι ὅπου μετὰ τὸ ἰδίόν τους αἷμα κατεχρωμάτισαν τὰ Ρωσικὰ σημεῖα, τότε θέλει πύσσουν νὰ ἐχθρεύωνται τοὺς ἐχθροὺς ὅπου ἡ Ρωσσία μετ' αὐτῆς διεφιλίωται, ὅταν λάβουν τὰ δίκαια ὅπου τοὺς ἀνήκουν, τὸ ὅποion ἐλπίζουν ἀπὸ τὸ ἔλεος τῆς ἱμπερατορικῆς αὐτῆς Μεγαλειότητος, κοινῆς αὐτῶν μητρὸς· διότι εἶναι πολλὰ γνωστὸν εἰς ὅλας τὰς αὐλὰς, ὅτι εἰς τὴν ἀπερασμένην μάχην ἐχάθησαν 77 σημεῖα τῶν ἀδιαφόρων ἐξουσιῶν, ὅπου ἐξεναντίως καὶ εἰς τὴν εἰσέτι παροῦσαν ἐξόχως ὅπου ὅλοι ἐπορεύοντο διατί ἦτο Ρωμαῖος ἐξουσιαστὴς εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος μετὰ ἀσφάλειαν ἐστάθησαν· ἀκόμη συχνάκις εἰς τὰς χρεῖας τῶν ἀπὸ τὸν στόλον μου φιλικῶς βοηθούμενοι.

ΛΑΜΠΡΟΣ ΚΑΤΖΩΝΗΣ μετὰ τὸ στράτευμά του.

1792 ἐν μηνὶ Μάρτῳ. »

Τὴν ἀνωτέρω φανέρωσιν, δηλ. μανιφέστον, ὑποτιθεμένην ἀνέκδοτον ἀντέγραψα πέρυσιν ἐν Ζακύνθῳ ἀπὸ ἑν κατακκίνουργον ἀντίγραφον, τὸ ὅποion ὡς ἐκ παλαιοῦ χειρογράφου γενόμενον, λαβὼν ποθέν μοι ἐπέδειξεν ὁ εὐπαίδευτος Βασίλειος Βαρδιάνης, τότε ὢν εἰς τῶν συντακτῶν τῆς « Δεκάτης Ὀκτωβρίου », ὕστερον δὲ μετ' αὐτὸν πολὺ ἀποθιώσας ἐν ἀνθηρᾷ ηλικίᾳ. Εἶχε δὲ τὸ κατακκίνουργον ἀντίγραφον πληθὺς ἀνορθογραφίῶν καὶ σχεδὸν καθ' ὅλοκληρίαν ἦτο ἀνευ τόνων καὶ στίξεως, ἴσως διότι τοιοῦτα ἔτυχε νὰ εἶναι καὶ τὸ ἀρχέτυπον, ὅπερ ἐγὼ ποτὲ δὲν εἶδα. Τόνους λοιπὸν καὶ ὀρθογραφίαν καὶ στίξιν ἐπρόσθεσα ἐγὼ, διώρθωσα δὲ καὶ ὅχι ὀλίγα μικρὰ πράγματα, ἀλλάξας δηλ. σύμφωνα τινὰ ἢ φωνήαν

τα ἐδῶ κ' ἐκεῖ, ὅπου μ' ἐφάνη, ὅτι τὸ ἀπῆται ἀνγκ-
καίως ἢ ἐννοία· ἄλλα δέ τινα ἐσφαλμένα μέρη ἄφησα
ὅπως ἦσαν, ὡς καὶ ἐκεῖνα, ὅπου τι φαίνεται ὅτι
ἐξερρήν. Ἐν μόνον τοιοῦτο μέρος ἀνεπλήρωσα προσ-
θεῖς τὸ καθέδρας ἐν παρενθέσει, τὸ ὅποιον πιθανῶς
ἐξέπεσε διὰ τὴν ὁμοίαν ἐναρξιν τῆς ἐφεξῆς λέξεως
κατένας. Τὸ Ταμαρᾶς δὲν ἔκαμα Τομαρᾶς, διότι,
μοι φαίνεται, ὁ γράψας ἠκολούθησε τὴν ῥωσικὴν
προφορὰν τοῦ ο, ἥτις ὁμοιάζει τὴν τοῦ α ἱκανῶς.
Τὸ ὕψος τῆς γλώσσης, ἐννοεῖται, ὅτι διόλου δὲν ἐ-
πείραξα. Φαίνεται δὲ ὡς ἐκ τῆς φρασσεολογίας, ὅτι ὁ
γράψας τὸ μανιφέστον ἐγνώριζε ξένας τῆς Εὐρώπης
γλώσσας. Τί περίεργα περιέχει ἡ Φανέρωσις αὕτη
καὶ τυχὸν διάφορα παρὰ τὰ ἐν ταῖς μέχρι τοῦδε
ἱστορίαις ἀναγεγραμμένα περὶ τοῦ Λάμπρου, ἄλλοι
ἂς ἐξετάσωσι, καθὼς καὶ τὸ ἂν εἶναι ἀνέκδοτος, ὡς
ἐρρήθη πρὸς με. Ἐγὼ τοῦτο μόνον παρατηρῶ, ὅτι
τὴν ἐκφρασιν «Ἑλληνικὸν γένος» ὁ συντάκτης ἔθε-
σε δις ἐκεῖ ὅπου ἔδει, πρὸς δήλωσιν πατριωτικῆς
ιδέας, ἐνῶ ἄλλως μεταχειρίζεται πλειστάκις τὸ τότε
σύνθηδες τοῖς πᾶσι «Ῥωμαῖοι.» Οὕτω κατὰ μικρὸν
τὰ προσήκοντα τοῖς πράγμασιν ὀνόματα ἔρχονται
εἰς χρῆσιν, ὅταν ἐθνικὸν πνεῦμα, ἐλεύθερον σχολαῖ-
σμοῦ, ρυθμίζῃ ἐμμελῶς τὰ τῆς γλώσσης.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 29 Ἰουλίου 1864.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Α. ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗΣ.

ΠΕΡΙ ΣΠΑ.

Ἐπιστολὴ Α'.

Τῇ διευθυντῇ τῆς Παρθώρας.

Ἐν Σπᾷ, τὴν 26 Αὐγούστου 1864.

Ἀπὸ τῶν ἱεροσολύμων, ὅθεν σοι ἐπέστειλα τὸ τε-
λευταῖον, μέχρι τοῦ Σπᾶ, ὅθεν σοι γράφω σήμερον,
ὅποια καὶ ὅποση ἀπόστασις! Ὅση ἀπ' ἀνατολῶν μέ-
χρι δυσμῶν, ὅση ἀπὸ Παλαιστίνης μέχρι Βελγικῆς.
Ἐκεῖ πλήθη εὐλαδῶν καὶ ψαλμωδίαὶ κατανυκτικαὶ
καὶ μυσταγωγίαι θεῖαι καὶ Ἰορδάνου ὕδατα ἀποπλύ-
νοντα τῆς ψυχῆς τὸν ῥύπον· ἐνταῦθα συρροὴ ἀσθε-
νῶν ἢ προσφασιζομένων ἀσθενειαν καὶ ρουλέττας ἀ-
διάκοπος ἤχος καὶ χαρτοπαικτῶν ποικίλοι ψιθυρι-
σμοὶ καὶ συμφωνίαι καὶ χοροὶ καὶ σιδηροῦχα ὕδατα
ἀναζωπυροῦντα τὴν σάρκα. Ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῆς
φύσεως ὅποια διαφορά! ἡ πατρίς τῶν Ἑβραίων, ὡ-
σανεὶ κατηράσθη αὐτὴν ὁ παρ' αὐτῶν σταυρωθεὶς,
καὶ δένδρων στερεῖται, καὶ πηγαίου ὕδατος ἀπορεῖ

καὶ τὰ πετρώδη δὲ ὄρη καταφλεγόμενα ὑπὸ τοῦ ἡ-
λίου μεταδίδουσι τὴν φλόγα εἰς τὸν ἀέρα, ὅστις
καὶ αὐτὸς κατακαίει τοὺς κατοικοῦντας τὴν μητρό-
πολιν τοῦ χριστιανισμοῦ· ἐνῶ ἐνταῦθα λόφοι δα-
σύτατοι καὶ κοιλάδες σύσκιοι καὶ κατάρβυτοι δρο-
σίζουσιν ἀφθόνως τὸ περιέχον, καὶ ἀναψύχουσι με-
ταξὺ τοῦ θερινοῦ καύσωνος τὸ ἀλλοτρίου ταλαιπω-
ρούμενον σῶμα.

Χθὲς τὴν 7 καὶ 1/2 ὥραν τῆς πρωῒας ἀνεχώρησα
ἐπὶ ἀτμοκινήτου ἀμάξης ἐκ Παρισίων, καὶ τὴν 4
καὶ 1/2, ἤτοι μετὰ 9 ὥρας, κατέλυσα εἰς τὸ ἐνταῦθα
Hôtel de Flandre, ἀφοῦ εἰς μάτην ἐζήτησα κοι-
τῶνα εἰς τρία ἄλλα ξενοδοχεῖα. Ἀπὸ Charlevoi,
ὅπου αἱ τελωνικαὶ ἀρχαὶ ἐπεσκέφθησαν τὰ κιβώτια,
μέχρι τοῦ Σπᾶ, διεσχίσσαμεν τὴν ἐπαρχίαν Ἀρδουέν-
νης, ἥς μέρος ἀνήκει καὶ εἰς τὴν Γαλλίαν. Σπανίως
εὐρίσκεις χώραν ὠραιότεραν καὶ τερπνοτέραν· σπα-
νίως τὸ βλέμμα μαγεύεται καὶ ἡ καρδία εὐφραίνει-
ται ὅσον ἐν τῇ ἐπιγείῳ ταύτῃ Ἑδέμ. Φαντάσθητι
ἀδιάκοπον σειρὰν ταπεινῶν ὁρέων καὶ λόφων, ὕλων
χλοερωτάτων, μηδὲ σπιθαμὴν γῆς ἐχόντων γυμνὴν,
καὶ περὶ τοὺς πρόποδας αὐτῶν ἐλισσομένην χαριέν-
τως τὴν Μῶσαν, εἰς ἣν ὡς νεοσσοὶ περὶ ὄρνιθα πε-
ριτρέχουσι κελαρύζοντες διαχυέστατοι ῥύακες· τὰς
πόλεις καὶ τὰ χωρία προανήγγελλον κῆποι μεγάλων
καρποφόρων δένδρων, ἐφ' ὧν ἔβριθον ὀπώραι, οἶον·
μῆλα καὶ ῥοδάκινα καὶ ἄπια καὶ δαμάσκηνα καὶ
ἀβραμῆλων εἶδη πολλά. Ὅλος ἤμην ὀφθαλμὸς, ὡς
λέγουσιν οἱ Γάλλοι· καὶ ὁμως . . . ποσάκις μεταξὺ
τοῦ τόσοῦ θαυμασμοῦ ἐστέναζα διὰ τὸν ξηρὸν ἱ-
μνητὸν καὶ τὰ πυρίκαυστα τοῦ Πάρνηθος καὶ τῆς
Πεντέλης ὄρη! Ποσάκις ἐπεπόθησα τὸν ἀνυδρον
Ἰλισσὸν καὶ τὸ ἐνδεδὲς τοῦ Κηφισσοῦ ρεῦμα! Εἶναι
τάχα ἀπάτη, λόγος κενὸς ἡ πατρίς, ἢ μόνος ἐγὼ
δὲν κατώρθωσα νὰ πείσω ἐμὲ αὐτὸν ὅτι «τῷ καλῶς
βιοῦντι πᾶσα γῆ πατρίς;»

Τὴν μικρὰν πόλιν Σπᾶ καὶ τὰ περιώνυμα αὐτῆς
δὲν ἐπεσκέφθην σήμερον, διότι τοσαύτη καὶ τοιαύτη
ἡ βροχὴ, ὥστε οὐδ' ἐτόλμησα νὰ πατήσω ἐκτὸς τοῦ
ξενοδοχείου. Ὁ οὐρανὸς ὁμοιάζει πρὸς ἀπέραντον μο-
λίβδου πλάκκα, καὶ ἀπὸ τῆς 2 ὥρας μετὰ τὸ μεσονύ-
κτιον, ὅτε μὲ ἀπεχαιρέτισεν ὁ Μορφεὺς, μέχρι τῆς
ὥρας ταύτης (12 μ. μ.) οὐδὲ λεπτὸν ἔπαυσε κατα-
ποντίζων τὴν γῆν. Ἐγὼ δὲ καθήμενος παρὰ τὸ πα-
ράθυρον ἐθαύμαζον τὰ ὑψικόρυφα τοῦ κήπου δένδρα,
ὑπερβαίνοντα καὶ τὸ τριώροφον ξενοδοχεῖον, καὶ ἐ-
τερπόμην ἀκούων τὸ συνεχὲς τῶν φύλλων ψιθύρι-
σμα ὑπὸ τὰ οὐράνια κύματα.

Χθὲς, ἅμα μετὰ τὸ γεῦμα, ἐζήτησα τὴν σημείω-
σιν τῶν ἀπὸ 1 Μαΐου (ὅτε ἄρχεται ἡ λεγομένη sai-
son des eaux) ἐλθόντων ξένων· διότι πρὸ ἐτῶν
ἐπικρατεῖ συνήθεια νὰ ἐκδίδωνται διὰ τοῦ τύπου τὰ